Zbierka súdnych rozhodnutí

ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (veľká komora)

z 15. júla 2021 *

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania – Bezpečnosť a ochrana zdravia pracovníkov – Organizácia pracovného času – Príslušníci ozbrojených síl – Uplatniteľnosť práva Únie – Článok 4 ods. 2 ZEÚ – Smernica 2003/88/ES – Pôsobnosť – Článok 1 ods. 3 – Smernica 89/391/EHS – Článok 2 ods. 2 – Činnosť vojakov – Pojem ‚pracovný čas' – Strážna služba – Spor týkajúci sa odmeny pracovníka"

Vo veci C-742/19,

ktorej predmetom je návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 267 ZFEÚ, podaný rozhodnutím Vrhovno sodišče (Najvyšší súd, Slovinsko) z 10. septembra 2019 a doručený Súdnemu dvoru 10. októbra 2019, ktorý súvisí s konaním:

B. K.

proti

Republika Slovenija (Ministrstvo za obrambo),

SÚDNY DVOR (veľká komora),

v zložení: predseda K. Lenaerts, podpredsedníčka R. Silva de Lapuerta, predsedovia komôr J.-C. Bonichot, M. Vilaras, E. Regan a N. Piçarra, sudcovia T. von Danwitz, M. Safjan, D. Šváby, S. Rodin, K. Jürimäe, C. Lycourgos (spravodajca), P. G. Xuereb, L. S. Rossi a I. Jarukaitis,

generálny advokát: H. Saugmandsgaard Øe,

tajomník: R. Şereş, referentka,

so zreteľom na písomnú časť konania a po pojednávaní z 21. septembra 2020,

so zreteľom na pripomienky, ktoré predložili:

– B. K., v zastúpení: M. Pukšič, odvetnik,

– slovinská vláda, v zastúpení: A. Grum a A. Dežman Mušič, splnomocnené zástupkyne,

– nemecká vláda, v zastúpení: J. Möller a S. Eisenberg, splnomocnení zástupcovia,

* Jazyk konania: slovinčina.

– španielska vláda, v zastúpení: S. Jiménez García, splnomocnený zástupca,

– francúzska vláda, v zastúpení: A.-L. Desjonquères, E. de Moustier, N. Vincent, T. Stehelin a A. Ferrand, splnomocnení zástupcovia,

– Európska komisia, v zastúpení: B. Rous Demiri, N. Ruiz García a M. van Beek, splnomocnení zástupcovia,

po vypočutí návrhov generálneho advokáta na pojednávaní 28. januára 2021,

vyhlásil tento

Rozsudok

1 Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka výkladu článku 2 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2003/88/ES zo 4. novembra 2003 o niektorých aspektoch organizácie pracovného času (Ú. v. EÚ L 299, 2003, s. 9; Mim. vyd. 05/004, s. 381).

2 Tento návrh bol podaný v rámci sporu medzi B. K. a Republika Slovenija (Ministrstvo za obrambo) [Slovinská republika (ministerstvo obrany)] vo veci príplatku za prácu nadčas.

Právny rámec

Právo Únie

Smernica 76/207/EHS

3 Článok 3 ods. 1 smernice Rady 76/207/EHS z 9. februára 1976 o vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami, pokiaľ ide o prístup k zamestnaniu, odbornej príprave a postupu v zamestnaní a o pracovné podmienky (Ú. v. ES L 39, 1976, s. 40; Mim. vyd. 05/001, s. 187), znel takto:

„Uplatňovanie zásady rovnakého zaobchádzania znamená, že nesmie existovať žiadna diskriminácia z dôvodu pohlavia, pokiaľ ide o podmienky prístupu – vrátane kritérií výberu – k akýmkoľvek pracovným miestam alebo pozíciám, bez ohľadu na sektor alebo odvetvie činnosti, a k akýmkoľvek úrovniam zamestnaneckej hierarchie.“

Smernica 89/391/EHS

4 Článok 2 smernice Rady 89/391/EHS z 12. júna 1989 o zavádzaní opatrení na podporu zlepšenia bezpečnosti a ochrany zdravia pracovníkov pri práci (Ú. v. ES L 183, 1989, s. 1; Mim. vyd. 05/001, s. 349) stanovuje:

„1. Táto smernica sa vzťahuje na všetky odvetvia činnosti, verejné a súkromné (priemysel, poľnohospodárstvo, obchod, administratívu, služby, vzdelávanie, kultúru, voľný čas, atď.).

2. Táto smernica sa neuplatňuje tam, kde sú s ňou nevyhnutne v rozpore charakteristiky vlastné pre určité osobitné činnosti verejných služieb, ako sú napríklad ozbrojené sily, polícia alebo pre určité osobitné činnosti služieb civilnej ochrany.

V takom prípade sa bezpečnosť a ochrana zdravia pracovníkov, pokiaľ je to možné, musí zabezpečiť v zmysle cieľov tejto smernice.“

Smernica 89/656/EHS

5 V článku 1 smernice Rady 89/656/EHS z 30. novembra 1989 o minimálnych zdravotných a bezpečnostných požiadavkách na používanie osobných ochranných prostriedkov pracovníkmi na pracovisku (tretia samostatná smernica v zmysle článku 16 ods. 1 smernice 89/391/EHS) (Ú. v. ES L 393, 1989, s. 18; Mim. vyd. 05/001, s. 375) sa uvádza:

„1. Táto smernica, ktorá je treťou samostatnou smernicou v zmysle článku 16 ods. 1 smernice 89/391/EHS, určuje minimálne požiadavky na osobné ochranné prostriedky, ktoré používajú pracovníci pri práci.

2. Ustanovenia smernice 89/391/EHS sa uplatňujú v plnom rozsahu na celý predmet uvedený v odseku 1, zároveň bez toho, aby boli dotknuté prísnejšie a/alebo osobitné ustanovenia obsiahnuté v tejto smernici.“

6 Článok 2 tejto smernice znie takto:

„1. Na účely tejto smernice osobné ochranné prostriedky sú všetky prostriedky určené na nosenie alebo držanie pracovníkom, aby sa chránil pred rizikom alebo rizikami, ktoré by mohli ohroziť jeho bezpečnosť alebo zdravie pri práci, ako aj všetky doplnky alebo príslušenstvo určené na používanie na tento účel.

2. Definícia v odseku 1 vylučuje:

…

c) osobné ochranné prostriedky, ktoré sa nosia alebo používajú v armáde, polícii a iných organizáciách verejného poriadku;

…“

Smernica 2003/88

7 Článok 1 ods. 3 prvý pododsek smernice 2003/88 znie:

„Táto smernica sa vzťahuje na všetky odvetvia činností, verejné a súkromné, v zmysle článku 2 smernice 89/391/EHS bez toho, aby boli dotknuté články 14, 17, 18 a 19 tejto smernice.“

8 Podľa článku 2 tejto smernice, nazvaného „Definície“:

„Na účely tejto smernice platia tieto definície:

1. ‚pracovný čas‘ je akýkoľvek čas, počas ktorého pracovník pracuje podľa pokynov zamestnávateľa a vykonáva svoju činnosť alebo povinnosti v súlade s vnútroštátnymi právnymi predpismi a/alebo praxou;

2. ‚čas odpočinku‘ je akýkoľvek čas, ktorý nie je pracovným časom.

…“

9 Článok 17 ods. 3 uvedenej smernice stanovuje:

„V súlade s odsekom 2 tohto článku sa môžu vykonať odchýlky [od] článkov 3, 4, 5, 8 a 16:

…

b) v prípade bezpečnostných a dozorných činností, ktoré si vyžadujú trvalú prítomnosť s cieľom ochrany majetku a osôb, najmä v prípade strážnikov a dozorcov alebo bezpečnostných firiem;

[c)] v prípade činností spojených s potrebou nepretržitej služby alebo výroby…;

…“

Smernica 2013/35/EÚ

10 V článku 1 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2013/35/EÚ z 26. júna 2013 o minimálnych zdravotných a bezpečnostných požiadavkách týkajúcich sa vystavenia pracovníkov rizikám vyplývajúcim z fyzikálnych činidiel (elektromagnetické polia) (20. samostatná smernica v zmysle článku 16 ods. 1 smernice 89/391/EHS) a o zrušení smernice 2004/40/ES (Ú. v. EÚ L 179, 2013, s. 1) sa uvádza:

„1. V tejto smernici, ktorá je 20. samostatnou smernicou v zmysle článku 16 ods. 1 smernice 89/391/EHS, sa stanovujú minimálne požiadavky na ochranu pracovníkov pred rizikami pre ich zdravie a bezpečnosť, ktoré vznikajú alebo by mohli vzniknúť z vystavenia elektromagnetickým poliam pri ich práci.

…

6. Bez toho, aby boli dotknuté prísnejšie alebo špecifickejšie ustanovenia tejto smernice, smernica 89/391/EHS sa naďalej v plnom rozsahu uplatňuje na celú oblasť uvedenú v odseku 1.“

11 Článok 10 ods. 1 tejto smernice znie takto:

„Odchylne od povinností podľa článku 3 a bez toho, aby bol dotknutý článok 5 ods. 1 sa uplatňujú tieto ustanovenia:

…

b) členské štáty môžu umožniť uplatňovanie rovnocenného alebo špecifickejšieho systému ochrany personálu, ktorý pracuje v operačných vojenských zariadeniach alebo sa zúčastňuje na vojenských činnostiach vrátane spoločných medzinárodných vojenských cvičení, ak je zabezpečená ochrana voči nepriaznivým účinkom na zdravie a bezpečnostným rizikám;

…“

Slovinské právo

12 Kolektivna pogodba za javni sektor (kolektívna zmluva pre verejný sektor) v znení uplatniteľnom na spor vo veci samej (*Uradni list RS*, č. 57/2008 a nasl.) v § 46 stanovovala, že zamestnanci verejnej služby majú nárok na príplatok za dobu pracovnej pohotovosti vo výške 20 % základnej hodinovej mzdy, tieto doby pracovnej pohotovosti sa však nepovažujú za pracovný čas.

13 V odôvodnení k tejto kolektívnej zmluve sa uvádzalo:

„Pracovná pohotovosť znamená, že zamestnanec verejnej služby musí byť zastihnuteľný, aby sa mohol v prípade potreby dostaviť na miesto výkonu práce mimo svojho pracovného času. Pracovná pohotovosť sa nariaďuje písomne. Výška príplatku za pracovnú pohotovosť je rovnaká, bez ohľadu na to, či zamestnanec verejnej služby vykonáva pracovnú pohotovosť počas dňa, v noci, v pracovný deň, v nedeľu alebo v štátny sviatok.“

14 § 5 Zakon o obrambi (zákon o obrane) z 20. decembra 1994 (*Uradni list RS*, č. 82/94) v znení uplatniteľnom na spor vo veci samej (ďalej len „ZObr“) vo svojom bode 14 stanovuje, že pracovníkom je v zmysle tohto zákona vojak, civilný zamestnanec pracujúci v armáde, alebo iná osoba, ktorá v rámci výkonu povolania vykonáva špecializované administratívne alebo technické úlohy na ministerstve.

15 Podľa § 51 ZObr môže vojak pri výkone strážnej služby za určitých podmienok používať zbrane.

16 § 97č ZObr týkajúci sa strážnej služby znie takto:

„1. Stráž spravidla trvá nepretržite 24 hodín.

2. Vojaci vykonávajúci strážnu službu sa považujú za pracovníkov s nerovnomerne rozvrhnutým pracovným časom. Doba, počas ktorej nevykonávajú skutočnú prácu, sa nepovažuje za pracovný čas, ale za dobu pracovnej pohotovosti na pracovisku.

3. Denný pracovný čas počas strážnej služby nesmie presiahnuť 12 hodín. V prípade mimoriadnej udalosti alebo potreby dokončenia už začatej úlohy možno pracovný čas vojakov výnimočne predĺžiť, v takom prípade sa však práca vykonaná nad rámec už odpracovaných 12 hodín považuje za prácu nadčas.

4. Výkon strážnej služby môže trvať nepretržite najviac sedem dní. Vojaci majú nárok na prestávky v práci na mieste, kde vykonávajú strážnu službu, pričom 12 hodín sa považuje za bežný pracovný čas a zvyšných 12 hodín sa považuje za dobu pracovnej pohotovosti.“

17 Podľa § 97e ZObr týkajúceho sa pracovnej pohotovosti:

„1. Pracovná pohotovosť je čas, počas ktorého je pracovník povinný byť k dispozícii zamestnávateľovi na pracovisku, na inom určenom mieste alebo v mieste bydliska.

2. Doba pracovnej pohotovosti sa nezapočítava do celkového týždenného alebo mesačného pracovného času. Ak pracovník musí počas pracovnej pohotovosti skutočne pracovať, takýto skutočne odpracovaný čas sa započítava do celkového týždenného alebo mesačného pracovného času.

3. Prípady a spôsoby vykonávania pracovnej pohotovosti na pracovisku, na inom určenom mieste alebo v mieste bydliska určuje minister. Prípady a spôsoby vykonávania pracovnej pohotovosti v armáde určuje náčelník generálneho štábu ozbrojených síl.

4. Pracovná pohotovosť na určenom mieste sa považuje za pracovnú pohotovosť na pracovisku.“

18 Pravila službe v Slovenski vojski (Služobný poriadok v Slovinskej armáde) (*Uradni list RS*, č. 84/09) definujú pojem „strážna služba“ takto:

„Strážna služba sa považuje za bojovú misiu v čase mieru…, počas ktorej môže aj vojak v pohotovosti používať zbrane a smrtiacu silu v súlade s ustanoveniami § 51 ZObr. Strážna služba sa vykonáva v časovom bloku (v rámci obdobia 7 dní so stálou prítomnosťou, teda 24 hodín za deň prítomnosti na pracovisku) na účely primeranej organizácie práce. Strážna služba sa organizuje na úrovni vojenskej jednotky, ktorá tiež zabezpečuje, aby osoby v tej istej jednotke rovnakým spôsobom podliehali povinnosti zabezpečiť strážnu službu. Strážna služba má osobitný vojenský a strategický význam. Zabezpečenie nepretržitej operačnej disponibility je základnou úlohou armády v čase mieru. S cieľom zaistiť primeranú úroveň prípravy v čase mieru zabezpečuje armáda trvalé sily a opatrenia stálej pripravenosti na zásah. Trvalé sily umožňujú zabezpečiť nepretržitú schopnosť a možnosť armády vojensky zasiahnuť na pevnine, mori a vo vzdušnom priestore Slovinskej republiky. Obranné zložky sú súčasťou trvalých síl.

Strážnu službu zabezpečuje ozbrojená jednotka alebo skupina vojakov, ktorá zaisťuje fyzickú ochranu osôb, zariadení, majetku a územia. …

Všeobecnými povinnosťami osôb na stráži je chrániť a brániť to, čo im bolo zverené (zariadenia, osoby, atď.), mať v rukách zbraň a byť neustále pripravený ju použiť, neopúšťať strážne stanovište, pokiaľ ich niekto nenahradí, nedovoliť nikomu inému ako nadriadenému, zástupcovi alebo veliteľovi stráže, službukonajúcemu dôstojníkovi alebo osobe poverenej dozorom, aby sa priblížil k strážnemu stanovišťu alebo chránenému objektu, alebo sa pohyboval na zakázanom mieste. Okrem toho sú osoby na stráži povinné zastavovať osoby, ako je to stanovené pre určité strážne stanovištia, a udržiavať kontakt a komunikovať len s veliteľom stráže a ostatnými orgánmi stráže a informovať veliteľa stráže v prípade narušenia poriadku alebo požiaru v okolí, pri ohrození chráneného objektu alebo zložiek v dôsledku živelných alebo iných pohrôm, v prípade ochorenia alebo potreby inej formy pomoci.

Bezpečnostné sily zabezpečujú ochranu objektov, dokumentov, osôb, zbraní a vojenského materiálu, munície a iného materiálu pred rôznymi formami ohrozenia. …“

Spor vo veci samej a prejudiciálne otázky

19 V období od februára 2014 do júla 2015 vykonával B. K. ako poddôstojník slovinskej armády nepretržitú „strážnu službu“ sedem dní v mesiaci, počas ktorej musel byť vždy zastihnuteľný a prítomný v kasárňach, kde bol pridelený. Táto „strážna služba“ zahŕňala doby, počas ktorých musel B. K. vykonávať skutočnú stráž, ako aj doby, počas ktorých musel byť iba k dispozícii svojim nadriadeným. V prípade neohláseného príchodu vojenskej polície, inšpekcie alebo zásahovej jednotky bol povinný zapísať ju do evidenčného formulára a plniť úlohy, ktoré mu pridelili jeho nadriadení.

20 Ministerstvo obrany sa domnievalo, že osem hodín „strážnej služby“ v každom z týchto dní treba považovať za pracovný čas, a preto B. K. vyplatilo za týchto osem hodín práce zodpovedajúcu obvyklú mzdu. Za ostatné hodiny získal B. K. len príplatok za pohotovosť vo výške 20 % zo základného platu.

21 B. K. podal na slovinské súdy žalobu, ktorou sa domáhal zaplatenia nadčasov za hodiny, počas ktorých v rámci „strážnej služby“ nevykonával žiadnu skutočnú činnosť pre svojho zamestnávateľa, ale bol nútený zostať k dispozícii svojim nadriadeným v kasárňach, mimo svojho domova a rodiny.

22 Keďže jeho žaloba bola na prvom stupni a v odvolacom konaní zamietnutá, B.K. podal na vnútroštátny súd mimoriadny opravný prostriedok.

23 Vnútroštátny súd v prvom rade uvádza, že v súlade s článkom 1 ods. 3 smernice 2003/88 v spojení s článkom 2 smernice 89/391 sa smernica 2003/88 neuplatňuje v rozsahu, v akom sú s ňou nevyhnutne v rozpore charakteristiky vlastné pre určité osobitné činnosti vo verejnej službe. Vnútroštátny súd s odkazom na rozsudok z 5. októbra 2004, Pfeiffer a i. (C-397/01 až C-403/01, EU:C:2004:584), zastáva názor, že táto výnimka bola stanovená len na zabezpečenie riadneho fungovania služieb, ktoré sú absolútne nevyhnutné na ochranu verejnej bezpečnosti, zdravia a poriadku v prípade mimoriadne závažných udalostí, keď nie je možné naplánovať pracovný čas zásahových a záchranných jednotiek.

24 Vnútroštátny súd podotýka, že v prejednávanej veci B. K. pravidelne vykonával svoju obvyklú prácu, a to „strážnu službu“ v čase mieru, pričom v období dotknutom vo veci samej nenastala žiadna nepredvídateľná okolnosť alebo mimoriadna udalosť. Podľa tohto súdu teda v žiadnom prípade nebolo nemožné naplánovať pracovný čas dotknutej osoby.

25 Tento súd si však kladie otázku, či sa výnimka stanovená v článku 2 smernice 89/391 môže všeobecne uplatniť na vojenský personál v čase mieru a na pracovníkov v oblasti obrany.

26 V druhom rade za predpokladu, že sa v prejednávanej veci uplatní smernica 2003/88 sa vnútroštátny súd pýta, či sa doby, počas ktorých B. K. počas svojej „strážnej služby“ nevykonával žiadnu skutočnú činnosť pre svojho zamestnávateľa, ale musel zostať v kasárňach k dispozícii svojim nadriadeným, majú považovať za „pracovný čas“ v zmysle článku 2 tejto smernice.

27 Tento súd po tom, čo zdôraznil, že na túto otázku by sa mohlo odpovedať kladne, uvádza, že podľa slovinského práva sú takéto doby vylúčené z pracovného času rovnako ako doby, počas ktorých je vojak povinný zdržiavať sa v mieste svojho bydliska, a že na tieto dve obdobia je stanovená rovnaká výška odmeny, čo podľa uvedeného súdu nie je v súlade so smernicou 2003/88.

28 Za týchto podmienok Vrhovno sodišče (Najvyšší súd) rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru tieto prejudiciálne otázky:

„1. Vzťahuje sa článok 2 smernice [2003/88] aj na pracovníkov pôsobiacich v oblasti obrany a na vojakov vykonávajúcich strážnu službu v čase mieru?

2. Bráni článok 2 smernice [2003/88] vnútroštátnej právnej úprave, podľa ktorej sa čas pracovnej pohotovosti, ktorú pracovníci pôsobiaci v armáde vykonávajú na pracovisku alebo na inom určenom mieste (nie však v mieste bydliska), alebo prítomnosť vojakov pôsobiacich v oblasti obrany v čase strážnej služby, počas ktorej títo vojaci nevykonávajú skutočnú prácu, musia však byť fyzicky prítomní v kasárňach, nezapočítava do pracovného času?“

O prejudiciálnych otázkach

O prípustnosti

29 Vnútroštátny súd sa svojimi prejudiciálnymi otázkami v podstate pýta, či určité doby, počas ktorých sú tak vojaci, ako aj civilní zamestnanci pracujúci v oblasti obrany povinní zostať k dispozícii svojim nadriadeným v prípade potreby, možno považovať za „pracovný čas“ v zmysle článku 2 tejto smernice.

30 Je však nesporné, že spor vo veci samej sa týka výlučne vojaka. Treba preto konštatovať, že prejudiciálne otázky v rozsahu, v akom sa týkajú situácie civilných zamestnancov pôsobiacich v oblasti obrany, nemajú žiadny vzťah k predmetu sporu vo veci samej, a preto sú podľa ustálenej judikatúry neprípustné (rozsudok z 2. februára 2021, Consob, C-481/19, EU:C:2021:84, bod 29 a citovaná judikatúra).

O prvej otázke

31 Na úvod treba uviesť, že podľa ustálenej judikatúry Súdneho dvora v rámci postupu spolupráce medzi vnútroštátnymi súdmi a Súdnym dvorom, zavedeného článkom 267 ZFEÚ, prináleží Súdnemu dvoru poskytnúť vnútroštátnemu súdu užitočnú odpoveď, ktorá mu umožní rozhodnúť prejednávaný spor. Z tohto pohľadu Súdnemu dvoru prináleží v prípade potreby preformulovať otázky, ktoré sú mu položené. Navyše Súdny dvor môže vziať do úvahy aj ustanovenia práva Únie, na ktoré sa vnútroštátny súd v znení svojej otázky neodvolával (rozsudok zo 7. augusta 2018, Smith, C-122/17, EU:C:2018:631, bod 34 a citovaná judikatúra).

32 V tejto súvislosti treba na jednej strane uviesť, že na účely určenia, či sa článok 2 smernice 2003/88, ako to požaduje vnútroštátny súd, uplatňuje na strážnu činnosť zabezpečovanú vojakom v čase mieru, akou je „strážna služba“ vykonávaná B.K. za podmienok uvedených v bode 19 tohto rozsudku, treba preskúmať, či takáto činnosť patrí do pôsobnosti tejto smernice, ktorá nie je stanovená jej článkom 2, ale článkom 1 ods. 3 tejto smernice.

33 Na druhej strane vnútroštátny súd vychádza z predpokladu, že spor vo veci samej patrí do pôsobnosti práva Únie. V rozsahu, v akom sa tento spor týka vojaka, však treba najprv preskúmať, či, ako tvrdili francúzska a španielska vláda, právo Únie nemá upravovať organizáciu

pracovného času vojakov z dôvodu, že táto úprava patrí medzi spôsoby organizácie ozbrojených síl členských štátov, ktoré sú už svojou povahou vylúčené z pôsobnosti tohto práva v súlade s článkom 4 ods. 2 ZEÚ.

34 Za týchto podmienok s cieľom poskytnúť vnútroštátnemu súdu užitočnú odpoveď, ktorá mu umožní rozhodnúť spor, ktorý prejednáva, treba preformulovať prvú otázku a domnievať sa, že vnútroštátny súd sa touto otázkou v podstate pýta, či sa má článok 1 ods. 3 smernice 2003/88 v spojení s článkom 4 ods. 2 ZEÚ vykladať v tom zmysle, že činnosť strážnej služby vykonávaná vojakom v čase mieru je vylúčená z pôsobnosti tejto smernice.

35 V prvom rade treba overiť, či článok 4 ods. 2 ZEÚ ukladá povinnosť vylúčiť všetkých príslušníkov ozbrojených síl z pôsobnosti práva Únie a najmä z pravidiel týkajúcich sa organizácie pracovného času.

36 Podľa tohto článku 4 ods. 2 Únia rešpektuje jednak rovnosť členských štátov pred Zmluvami, ako aj ich národnú identitu obsiahnutú v ich základných politických a ústavných systémoch, a tiež ich základné štátne funkcie, najmä zabezpečovanie územnej celistvosti štátu, udržiavanie verejného poriadku a ochranu národnej bezpečnosti. To isté ustanovenie spresňuje, že národná bezpečnosť ostáva vo výlučnej zodpovednosti každého členského štátu.

37 V tejto súvislosti treba uviesť, že hlavné úlohy ozbrojených síl členských štátov, ktorými sú zachovanie územnej celistvosti a ochrana národnej bezpečnosti, sú výslovne uvedené medzi základnými funkciami štátu, ktoré musí Únia podľa článku 4 ods. 2 ZEÚ rešpektovať.

38 Z judikatúry Súdneho dvora navyše vyplýva, že voľba vojenskej organizácie členských štátov, ktorej cieľom je obrana ich územia alebo ich podstatných záujmov, nie je ako taká upravená právom Únie (pozri v tomto zmysle rozsudok z 11. marca 2003, Dory, C-186/01, EU:C:2003:146, bod 35).

39 Z toho, že Únia musí rešpektovať základné funkcie štátov zakotvené v článku 4 ods. 2 ZEÚ však nevyplýva, že rozhodnutia členských štátov týkajúce sa organizácie ich ozbrojených síl nespadajú do pôsobnosti práva Únie, najmä ak ide o pravidlá týkajúce sa organizácie pracovného času.

40 Podľa ustálenej judikatúry Súdneho dvora platí, že síce len členským štátom prináleží definovať ich základné bezpečnostné záujmy a prijať opatrenia vhodné na zabezpečenie ich vnútornej a vonkajšej bezpečnosti, vrátane rozhodnutí týkajúcich sa organizácie ich ozbrojených síl, samotná skutočnosť, že vnútroštátne opatrenie bolo prijaté na účely ochrany národnej bezpečnosti, totiž nemôže mať za následok neuplatniteľnosť práva Únie a oslobodiť členské štáty od potrebného dodržiavania tohto práva (pozri v tomto zmysle rozsudky z 26. októbra 1999, Sirdar, C-273/97, EU:C:1999:523, bod 15; z 11. januára 2000, Kreil, C-285/98, EU:C:2000:2, bod 15, ako aj zo 6. októbra 2020, Privacy International, C-623/17, EU:C:2020:790, bod 44 a citovanú judikatúru). To isté musí platiť pre vnútroštátne opatrenia prijaté na účely ochrany územnej celistvosti členského štátu.

41 Okrem toho, ako v podstate uviedol generálny advokát v bodoch 44 a 45 svojich návrhov, tomuto tvrdeniu neodporuje rozsudok z 11. marca 2003, Dory (C-186/01, EU:C:2003:146).

42 Hoci zavedenie povinnej vojenskej služby, o ktorú išlo vo veci, v ktorej bol vydaný tento rozsudok, nepredstavuje otázku riešenú právom Únie, organizácia pracovného času je oblasťou, ktorá je na základe článku 153 ods. 2 ZFEÚ harmonizovaná smernicou 2003/88.

43 Aj keď dodržiavanie základných funkcií štátu zo strany Únie neznamená úplné vyňatie organizácie pracovného času vojakov z pôsobnosti práva Únie, nič to nemení na tom, že článok 4 ods. 2 ZEÚ vyžaduje, aby uplatnenie pravidiel práva Únie týkajúcich sa tejto úpravy na vojakov nemohlo brániť riadnemu plneniu týchto základných funkcií. Tieto pravidlá preto nemožno vykladať tak, že bránia ozbrojeným silám v plnení ich úloh a v dôsledku toho zasahujú do základných funkcií štátu, ktorými sú zachovanie jeho územnej celistvosti a ochrana národnej bezpečnosti.

44 Z toho vyplýva, že osobitosti, ktoré každý členský štát priznáva fungovaniu ozbrojených síl, musia byť náležite zohľadnené právom Únie, že tieto osobitosti vyplývajú okrem iného z osobitných medzinárodných zodpovedností, ktoré preberá tento členský štát, z konfliktov alebo hrozieb, ktorým čelí, alebo z geopolitického kontextu, v ktorom sa tento štát vyvíja.

45 Uplatňovanie ustanovení práva Únie a konkrétnejšie ustanovení týkajúcich sa organizácie pracovného času tak nemôže brániť plneniu osobitných úloh, ktoré každý členský štát zverí, vzhľadom na svoje obmedzenia a svoje vlastné povinnosti, svojim ozbrojeným silám s cieľom zachovať svoju územnú celistvosť alebo chrániť svoju národnú bezpečnosť.

46 Zo všetkých predchádzajúcich úvah vyplýva, že článok 4 ods. 2 ZEÚ nevedie k vylúčeniu organizácie pracovného času všetkých vojakov z pôsobnosti práva Únie.

47 V druhom rade treba pripomenúť, že cieľom smernice 2003/88 je upraviť minimálne požiadavky určené na zlepšenie životných a pracovných podmienok pracovníkov prostredníctvom zbližovania vnútroštátnych právnych predpisov týkajúcich sa najmä dĺžky pracovného času. Cieľom tejto harmonizácie na úrovni Európskej únie v oblasti organizácie pracovného času je zaistiť lepšiu bezpečnosť a ochranu zdravia pracovníkov priznaním minimálnych dôb odpočinku, najmä denného a týždenného, ako aj primeraných prestávok v práci a stanovením maximálnej dĺžky týždenného pracovného času [rozsudok z 9. marca 2021, Radiotelevizija Slovenija (Doba nepretržitej dostupnosti na odľahlom mieste), C-344/19, EU:C:2021:182, bod 25 a citovaná judikatúra].

48 Okrem toho ustanovenia smernice 2003/88 spresňujú základné právo na obmedzenie maximálneho pracovného času a na doby denného a týždenného odpočinku, ktoré je výslovne zakotvené v článku 31 ods. 2 Charty základných práv Európskej únie (ďalej len „Charta“), a preto sa majú vykladať vo svetle tejto Charty (rozsudok zo 17. marca 2021, Academia de Studii Economice din Bucureşti, C-585/19, EU:C:2021:210, bod 37 a citovaná judikatúra). Z toho najmä vyplýva, že tieto ustanovenia nemožno vykladať reštriktívne na úkor práv, ktoré pracovníkovi vyplývajú z tejto smernice [rozsudok z 9. marca 2021, Radiotelevizija Slovenija (Doba nepretržitej dostupnosti na odľahlom mieste), C-344/19, EU:C:2021:182, bod 27 a citovaná judikatúra].

49 V tejto súvislosti z judikatúry Súdneho dvora vyplýva, že na účely uplatnenia smernice 2003/88 treba pojem „pracovník“ definovať podľa objektívnych kritérií, ktoré charakterizujú pracovnoprávny vzťah so zreteľom na práva a povinnosti dotknutých osôb. Charakteristickým znakom pracovnoprávneho vzťahu je okolnosť, že určitá osoba vykonáva po určitú dobu v prospech inej osoby a pod jej vedením činnosti, za ktoré poberá odmenu. Z toho vyplýva, že pracovnoprávny vzťah predpokladá existenciu vzťahu podriadenosti medzi pracovníkom a jeho zamestnávateľom. Existencia takéhoto vzťahu sa musí posudzovať v každom konkrétnom prípade podľa všetkých prvkov a okolností, ktoré charakterizujú vzťahy medzi stranami (rozsudok z 20. novembra 2018, Sindicatul Familia Constanța a i., C-147/17, EU:C:2018:926, body 41 a 42, ako aj citovaná judikatúra).

50 V prejednávanej veci je nesporné, že počas obdobia, o ktoré ide vo veci samej, B. K. poberal mzdu a ako poddôstojník slovinskej armády bol vo vzťahu podriadenosti voči svojmu zamestnávateľovi v zmysle predchádzajúceho bodu. Z toho vyplýva, že smernica 2003/88 sa *a priori* uplatní na jeho situáciu.

51 V treťom rade treba určiť, či činnosti ozbrojených síl vo všeobecnosti alebo aspoň niektoré z nich majú byť vylúčené z pôsobnosti smernice 2003/88 na základe jej článku 1 ods. 3 v spojení s článkom 4 ods. 2 ZEÚ.

52 Článok 1 ods. 3 smernice 2003/88 definuje pôsobnosť tejto smernice odkazom na článok 2 smernice 89/391. Podľa článku 2 ods. 1 smernice 89/391 sa táto smernica vzťahuje na „všetky odvetvia činnosti, verejné a súkromné“.

53 Článok 2 ods. 2 smernice 89/391 však vo svojom prvom pododseku stanovuje, že uvedená smernica sa neuplatňuje tam, kde sú s ňou nevyhnutne v rozpore charakteristiky vlastné pre určité osobitné činnosti verejných služieb, ako sú najmä ozbrojené sily, alebo pre určité osobitné činnosti služieb civilnej ochrany, a vo svojom druhom pododseku spresňuje, že v takom prípade sa bezpečnosť a ochrana zdravia pracovníkov musí v čo najväčšej možnej miere zabezpečiť v zmysle cieľov uvedenej smernice.

54 Treba preto určiť, či činnosti ozbrojených síl vo všeobecnosti alebo aspoň niektoré z nich musia byť vylúčené z pôsobnosti smernice 2003/88 z dôvodu, že patria pod výnimku stanovenú v článku 2 ods. 2 prvom pododseku smernice 89/391, s náležitým prihliadnutím na potrebu vykladať uvedenú pôsobnosť vo svetle článku 4 ods. 2 ZEÚ.

55 Z ustálenej judikatúry vyplýva, že článok 2 ods. 2 prvý pododsek smernice 89/391 je potrebné vykladať tak, aby bola jeho pôsobnosť obmedzená len na to, čo je striktne nevyhnutné na ochranu záujmov, ktoré toto ustanovenie členským štátom dovoľuje chrániť (rozsudky z 5. októbra 2004, Pfeiffer a i., C-397/01 až C-403/01, EU:C:2004:584, bod 54, ako aj z 30. apríla 2020, Készenléti Rendőrség, C-211/19, EU:C:2020:344, bod 32).

56 Okrem toho kritérium použité v článku 2 ods. 2 prvom pododseku smernice 89/391 na vylúčenie určitých činností z pôsobnosti tejto smernice a tým aj z pôsobnosti smernice 2003/88 nie je založené na príslušnosti k pracovníkom niektorého z odvetví verejnej služby uvedených v tomto ustanovení, posudzovanej všeobecne, ale výlučne na špecifickej povahe určitých osobitných úloh vykonávaných pracovníkmi odvetví uvádzaných týmto ustanovením, ktorá odôvodňuje výnimku z pravidiel v oblasti ochrany bezpečnosti a zdravia pracovníkov, z dôvodu absolútnej nevyhnutnosti zabezpečenia účinnej ochrany spoločnosti (rozsudok z 20. novembra 2018, Sindicatul Familia Constanța a i., C-147/17, EU:C:2018:926, bod 55 a citovaná judikatúra).

57 Medzi zvláštnosti týchto osobitných činností, ktoré podľa článku 2 ods. 2 prvého pododseku smernice 89/391 odôvodňujú výnimku z pravidiel v oblasti ochrany bezpečnosti a zdravia pracovníkov, patrí skutočnosť, že z dôvodu svojej povahy nemajú súvislosť s rozvrhnutím pracovného času (rozsudok z 20. novembra 2018, Sindicatul Familia Constanța a i., C-147/17, EU:C:2018:926, bod 64 a citovaná judikatúra).

58 Článok 2 ods. 2 prvý pododsek smernice 89/391 tak umožňuje zachovať účinnosť osobitných činností verejnej služby, ktorých kontinuita je nevyhnutná na zabezpečenie účinného výkonu základných funkcií štátu. Táto požiadavka kontinuity sa musí posúdiť s prihliadnutím na špecifickú povahu posudzovanej činnosti (rozsudok z 20. novembra 2018, Sindicatul Familia Constanța a i., C-147/17, EU:C:2018:926, body 65 a 66, ako aj citovaná judikatúra).

59 V tejto súvislosti Súdny dvor na jednej strane rozhodol, že požiadavka kontinuity aktívnych služieb v oblastiach zdravia, bezpečnosti a verejného poriadku nebráni tomu, aby v prípade, že k nim dochádza za obvyklých podmienok, činnosti týchto služieb mohli byť organizované, vrátane pracovného času ich zamestnancov tak, aby výnimka stanovená v článku 2 ods. 2 prvom pododseku smernice 89/391 bola uplatniteľná na takéto služby iba za okolností osobitnej závažnosti alebo rozsahu, ako sú prírodné alebo technologické katastrofy, atentáty alebo veľké havárie, ktoré si vyžadujú prijatie opatrení nevyhnutných na ochranu života, zdravia, ako aj bezpečnosti spoločnosti, a ktorých riadny výkon by bol ohrozený, ak by sa museli dodržiavať všetky pravidlá uvedené v smernici 2003/88. V takýchto prípadoch je odôvodnené priznať cieľu ochrany obyvateľstva absolútnu prioritu na úkor rešpektovania ustanovení tejto smernice, ktoré možno dočasne nedodržiavať v rámci uvedených služieb (pozri v tomto zmysle rozsudky z 20. novembra 2018, Sindicatul Familia Constanța a i., C-147/17, EU:C:2018:926, bod 67, ako aj z 30. apríla 2020, Készenléti Rendőrség, C-211/19, EU:C:2020:344, bod 42 a citovaná judikatúra).

60 Na druhej strane Súdny dvor konštatoval, že určité osobitné činnosti verejnej služby, aj keď sú vykonávané za obvyklých podmienok, sú do tej miery špecifické, že ich povaha nevyhnutne bráni plánovaniu pracovného času rešpektujúcemu požiadavky uložené smernicou 2003/88 (rozsudok z 20. novembra 2018, Sindicatul Familia Constanța a i. (C-147/17, EU:C:2018:926, bod 68).

61 Tak je to najmä v prípade činností, ktoré na účely účinného plnenia cieľa všeobecného záujmu, ktorý im bol stanovený, môžu byť vykonávané len sústavne a tým istým pracovníkom bez toho, aby bolo možné zaviesť systém rotácie umožňujúci priznať pracovníkovi v pravidelných intervaloch právo na čas alebo dni odpočinku po tom, čo odpracoval určitý počet hodín alebo pracovných dní (pozri v tomto zmysle rozsudky z 20. novembra 2018, Sindicatul Familia Constanța a i., C-147/17, EU:C:2018:926, body 70 až 74, ako aj z 30. apríla 2020, Készenléti Rendőrség, C-211/19, EU:C:2020:344, body 43 a 44).

62 Takéto činnosti musia byť podľa článku 2 ods. 2 prvého pododseku smernice 89/391 úplne vylúčené z pôsobnosti smernice 2003/88.

63 V prejednávanej veci treba určiť, v akom rozsahu sa judikatúra pripomenutá v bodoch 57 až 61 tohto rozsudku uplatňuje na činnosti príslušníkov ozbrojených síl, pričom ako bolo zdôraznené v bodoch 43 a 45 tohto rozsudku, treba dbať na to, aby uplatnenie smernice 2003/88 na tieto činnosti nemalo vplyv na riadne plnenie základných funkcií členských štátov v zmysle článku 4 ods. 2 ZEÚ.

64 V tejto súvislosti treba po prvé uviesť, že článok 2 ods. 2 prvý pododsek smernice 89/391 nemožno vykladať v tom zmysle, že príslušníci ozbrojených síl členských štátov sú v úplnom rozsahu a trvalo vylúčení z pôsobnosti smernice 2003/88.

65 Ako totiž bolo pripomenuté v bodoch 55, 56 a 58 tohto rozsudku, hoci cieľom článku 2 ods. 2 prvého pododseku smernice 89/391 je zachovať skutočný výkon základných funkcií štátu, tento článok sa má vykladať reštriktívne a jeho cieľom nie je z pôsobnosti tejto smernice, a tým aj z pôsobnosti smernice 2003/88 vylúčiť niektoré odvetvia verejnej služby posudzované ako celok, ale len určité kategórie činností v týchto odvetviach z dôvodu ich osobitnej povahy.

66 Na jednej strane Súdny dvor už rozhodol, že článok 2 ods. 2 prvý pododsek smernice 89/391 nemôže odôvodniť úplné vylúčenie iných ako civilných zamestnancov orgánov verejnej správy z pôsobnosti tejto smernice (pozri v tomto zmysle rozsudok z 12. januára 2006, Komisia/Španielsko, C-132/04, neuverejnený, EU:C:2006:18, body 30 až 40).

67 Okrem toho a ako v podstate uviedol generálny advokát v poznámke pod čiarou 88 svojich návrhov, osobitné výnimky týkajúce sa vojakov, ktoré sú výslovne stanovené tak v článku 2 ods. 2 písm. c) smernice 89/656, ako aj v článku 10 ods. 1 písm. b) smernice 2013/35, by boli zbytočné, ak by článok 2 ods. 2 prvý pododsek smernice 89/391 vo všeobecnosti vylúčil uplatňovanie tejto poslednej uvedenej smernice. Uvedený článok 2 ods. 2 prvý pododsek totiž tiež určuje pôsobnosť smerníc 89/656 a 2013/35, ako to vyplýva z článku 1 ods. 2 smernice 89/656 a článku 1 ods. 6 smernice 2013/35.

68 Na druhej strane, ako v podstate uviedol generálny advokát v bodoch 82 a 83 svojich návrhov, nemožno sa domnievať, že všetky činnosti vykonávané vojakmi vykazujú také osobitosti, že odporujú akémukoľvek plánovaniu pracovného času rešpektujúcemu požiadavky stanovené smernicou 2003/88.

69 Naopak, určité činnosti, ktoré môžu vykonávať príslušníci ozbrojených síl, ako sú činnosti súvisiace najmä so službami správy, údržby, opráv, zdravia, udržiavania poriadku alebo stíhania porušení, nemôžu byť v celom rozsahu vylúčené z pôsobnosti smernice 2003/88.

70 Je totiž nesporné, že takéto činnosti v zásade patria do pôsobnosti tejto smernice, ak ich vykonávajú za podobných podmienok pracovníci verejnej služby, ktorí nie sú vojakmi.

71 Treba však pripomenúť, že výnimka stanovená v článku 2 ods. 2 prvom pododseku smernice 89/391 sa uplatňuje rovnakým spôsobom na všetkých pracovníkov, ktorí vykonávajú osobitné činnosti, ktoré sú totožné so službou vo verejnom záujme (pozri v tomto zmysle rozsudok z 20. novembra 2018, Sindicatul Familia Constanța a i., C-147/17, EU:C:2018:926, bod 59).

72 Okrem toho, hoci je pravda, že na každého vojaka sa vzťahuje požiadavka disponibility, ktorá si vyžaduje spôsobilosť danej osoby operatívne zareagovať vo veľmi krátkom čase, uplatnenie pravidiel stanovených smernicou 2003/88 na tohto vojaka počas činností uvedených v bode 69 tohto rozsudku však nemôže brániť účinnému dodržaniu takejto požiadavky disponibility, prinajmenšom pokiaľ tieto činnosti nie sú vykonávané v rámci vojenskej operácie, čo zahŕňa aj obdobie jej okamžitej prípravy.

73 Po druhé z judikatúry pripomenutej v bode 59 tohto rozsudku na jednej strane vyplýva, že pokiaľ sú príslušníci ozbrojených síl konfrontovaní s výnimočnými okolnosťami v zmysle tejto judikatúry, ich činnosti sú vylúčené z pôsobnosti smernice 2003/88 na základe jej článku 1 ods. 3 v spojení s článkom 2 ods. 2 prvým pododsekom smernice 89/391.

74 Je to tak v prípade, ak sa vzhľadom na závažnosť a rozsah všetkých relevantných okolností zdá nemožné chrániť obyvateľstvo pri organizovaní činností ozbrojených síl takým spôsobom, aby každý z ich príslušníkov mohol využívať záruky stanovené smernicou 2003/88 v oblasti dĺžky pracovného času a času odpočinku, najmä prostredníctvom mechanizmu rotácie zamestnancov (pozri analogicky rozsudok z 30. apríla 2020, Készenléti Rendőrség, C-211/19, EU:C:2020:344, body 47 až 50).

75 Na druhej strane z judikatúry pripomenutej v bode 60 tohto rozsudku možno vyvodiť, že niektoré kategórie vojenských činností ako celok nepatria do pôsobnosti smernice 2003/88, ak sú tieto činnosti natoľko špecifické, že nevyhnutne a trvale bránia dodržiavaniu požiadaviek stanovených touto smernicou.

76 Tak je to v prípade činností vykonávaných príslušníkmi ozbrojených síl, ktorí z dôvodu ich vysokej kvalifikácie alebo mimoriadne citlivej povahy úloh, ktoré sú im zverené, môžu byť len veľmi ťažko nahradení inými členmi ozbrojených síl prostredníctvom rotačného systému umožňujúceho zaručiť dodržiavanie maximálnych dôb práce a dôb odpočinku stanovených smernicou 2003/88 a riadne plnenie základných úloh, ktoré sú im zverené.

77 Po tretie treba uviesť, že všetci vojaci, ktorí majú poskytnúť pomoc pri operáciách zahŕňajúcich vojenský záväzok ozbrojených síl členského štátu, či už ide o trvalé alebo jednorazové operácie, na vnútroštátnom území alebo mimo územia štátu, vykonávajú činnosť, ktorá podľa článku 1 ods. 3 smernice 2003/88 v spojení s článkom 2 ods. 2 prvým pododsekom smernice 89/391 a vo svetle článku 4 ods. 2 ZEÚ musí byť zo svojej podstaty v celom rozsahu vylúčená z pôsobnosti smernice 2003/88.

78 Dodržiavanie požiadaviek stanovených smernicou 2003/88 počas týchto operácií by totiž predstavovalo značné riziko pre úspech týchto operácií, ktorý predpokladá možnosť vyžadovať počas dlhých období plné nasadenie príslušníkov zúčastnených ozbrojených síl, a v dôsledku toho aj pre riadne plnenie základných funkcií ochrany národnej bezpečnosti alebo zachovania územnej celistvosti členských štátov.

79 V tomto rámci treba zohľadniť prípadnú vzájomnú závislosť existujúcu nielen medzi uvedenými operáciami, ale aj medzi týmito operáciami a inými činnosťami vykonávanými príslušníkmi ozbrojených síl, vo vzťahu ku ktorým by sa pravidlá tejto smernice tým, že by dotknutým orgánom bola uložená povinnosť zaviesť systém rotácie alebo plánovania pracovného času, mohli uplatniť len na úkor týchto operácií, čo je v rozpore s požiadavkami článku 4 ods. 2 ZEÚ. Preto ak sa ukáže, že je to nevyhnutné na riadne vykonávanie vojenských operácií v pravom zmysle slova, nemožno vylúčiť, že niektoré činnosti ozbrojených síl, ktoré s nimi priamo nesúvisia, sú z hľadiska trvania týchto operácií tiež vyňaté z pôsobnosti smernice 2003/88.

80 Okrem toho článok 1 ods. 3 smernice 2003/88 v spojení s článkom 2 ods. 2 prvým pododsekom smernice 89/391 a s prihliadnutím na článok 4 ods. 2 ZEÚ rovnako ukladá povinnosť vylúčiť z pôsobnosti smernice 2003/88 všetky činnosti, ktoré patria buď do úvodnej odbornej prípravy vojakov, ktorá pripomína povinnú vojenskú službu, alebo výcviky na účely operačnej pripravenosti, ktoré musia príslušníci ozbrojených síl následne pravidelne absolvovať.

81 Ako totiž uviedla francúzska vláda, s cieľom zabezpečiť operačnú pripravenosť ozbrojených síl musia byť vojaci schopní čeliť počas svojej úvodnej odbornej prípravy a operačného výcviku situáciám, ktoré umožňujú čo najpresnejšie simulovať podmienky, vrátane tých najextrémnejších, v ktorých sa vykonávajú vojenské operácie v pravom zmysle slova. Takýto

legitímny cieľ by však nebolo možné dosiahnuť, ak by pravidlá týkajúce sa organizácie pracovného času, stanovené smernicou 2003/88, museli byť dodržané počas tejto úvodnej odbornej prípravy a týchto operačných výcvikov.

82 Navyše členské štáty tým, že pre vojakov stanovili takéto požiadavky prípravy a výcviku, takisto dbajú na to, aby zdravie a bezpečnosť týchto vojakov boli čo najlepšie chránené počas operácií ozbrojených síl v pravom zmysle slova, keďže tieto požiadavky vojakom umožňujú nadobudnúť a udržať vysoký stupeň odolnosti voči sťaženým životným podmienkam.

83 Okolnosť, že úvodná odborná príprava, operačné výcviky a vojenské operácie v pravom zmysle slova sa uskutočňujú v čase mieru, nemôže vyvrátiť záver, podľa ktorého tieto činnosti musia byť úplne vylúčené z pôsobnosti smernice 2003/88. Úlohy, ktoré plnia ozbrojené sily na zabezpečenie ochrany národnej bezpečnosti a územnej celistvosti, totiž musia byť plne realizovateľné aj v čase mieru.

84 Je potrebné dodať, že do výlučnej zodpovednosti každého z členských štátov patrí najmä vzhľadom na hrozby, ktorým čelí, medzinárodné záväzky, ktoré prevzal, alebo špecifický geopolitický kontext, v ktorom sa vyvíja, vykonávať vojenské operácie, ktoré považuje za vhodné, a určiť intenzitu úvodnej odbornej prípravy a operačných výcvikov, ktoré považuje za užitočné pre riadne uskutočnenie uvedených operácií bez toho, aby bolo možné v tejto súvislosti vykonať preskúmanie Súdnym dvorom, keďže tieto otázky treba považovať za nespadajúce do pôsobnosti práva Únie, ako bolo uvedené v bode 38 tohto rozsudku.

85 V prejednávanej veci prináleží vnútroštátnemu súdu, aby určil, či sa na strážnu službu zabezpečovanú B. K. vzťahuje jeden z prípadov uvedených v bodoch 73 až 83 tohto rozsudku. V prípade zápornej odpovede treba túto službu považovať za činnosť, na ktorú sa vzťahuje pôsobnosť smernice 2003/88. V tejto súvislosti vzhľadom na spis, ktorým disponuje Súdny dvor, nemožno vylúčiť, že tento súd sa môže domnievať, že strážna služba, o ktorú ide vo veci samej, predstavuje vojenskú operáciu v pravom zmysle slova, takže sa na ňu táto smernica nevzťahuje.

86 Napokon treba spresniť, že aj keď vojaci vykonávajú činnosti, ktoré v plnom rozsahu patria do pôsobnosti smernice 2003/88, táto smernica na rozdiel od toho, čo tvrdí francúzska vláda, obsahuje výnimky z práv, ktoré zavádza a ktorých sa členské štáty môžu vo vzťahu k týmto vojakom dovolávať.

87 V každom prípade to platí, pokiaľ ide o článok 17 ods. 3 písm. b) a c) uvedenej smernice, ktorý v podstate umožňuje za určitých podmienok sa odchýliť od článkov 3, 4, 5, 8 a 16 tejto smernice tak v prípade bezpečnostných a dozorných činností, ktoré si vyžadujú trvalú prítomnosť s cieľom ochrany majetku a osôb, ako aj v prípade činností spojených s potrebou nepretržitej služby alebo výroby.

88 Zo všetkých predchádzajúcich úvah vyplýva, že článok 1 ods. 3 smernice 2003/88 v spojení s článkom 4 ods. 2 ZEÚ sa má vykladať v tom zmysle, že strážna služba vykonávaná vojakom je vylúčená z pôsobnosti tejto smernice:

– ak je táto činnosť vykonávaná v rámci jeho úvodnej odbornej prípravy, operačného výcviku alebo vojenskej operácie v pravom zmysle slova,

– ak ide o tak špecifickú činnosť, že nie je vhodná na uplatnenie systému rotácie zamestnancov, ktorý umožňuje zabezpečiť dodržiavanie požiadaviek uvedenej smernice,

– ak sa vzhľadom na všetky relevantné okolnosti ukáže, že táto činnosť sa vykonáva v rámci výnimočných udalostí, ktorých závažnosť a rozsah si vyžadujú prijatie opatrení nevyhnutných na ochranu života, zdravia a bezpečnosti spoločnosti, a ktorej riadny výkon by bol ohrozený, ak by sa dodržali všetky pravidlá stanovené v uvedenej smernici,

– alebo ak by sa uplatnenie uvedenej smernice na takúto činnosť tým, že dotknutým orgánom ukladá povinnosť zaviesť systém rotácie alebo plánovania pracovného času, mohlo uskutočňovať len na úkor riadneho výkonu vojenských operácií v pravom zmysle slova.

O druhej otázke

89 Na úvod treba spresniť, že v rámci odpovede na druhú otázku položenú vnútroštátnym súdom sa výraz „doba strážnej služby“ používa na označenie všetkých dôb, počas ktorých vojak v rámci svojej strážnej služby zostáva len k dispozícii svojim nadriadeným bez toho, aby skutočne vykonával činnosť dozoru.

90 Okrem toho treba zdôrazniť, že z návrhu na začatie prejudiciálneho konania vyplýva, že spor vo veci samej sa týka výlučne odmeny za prácu nadčas so zreteľom na doby strážnej služby, ktoré vykonával B. K.

91 Preto s cieľom poskytnúť vnútroštátnemu súdu užitočnú odpoveď treba preformulovať druhú otázku a dospieť k záveru, že vnútroštátny súd sa touto otázkou v podstate pýta, či sa má článok 2 smernice 2003/88 vykladať v tom zmysle, že stanovuje, že dobu strážnej služby, počas ktorej je vojak povinný zdržiavať sa v kasárňach, kde bol pridelený, pričom nevykonáva skutočnú prácu, treba na účely stanovenia odmeny tohto vojaka za danú dobu považovať za pracovný čas.

92 Treba ešte spresniť, že odpoveď na túto otázku bude pre spor vo veci samej relevantná len v prípade, ak by vnútroštátny súd dospel k záveru, že strážna služba, o ktorú ide vo veci samej, nie je vylúčená z pôsobnosti smernice 2003/88.

93 V prospech týchto úvodných spresnení treba v prvom rade pripomenúť, že pod pojem „pracovný čas“ v zmysle smernice 2003/88 patrí celé obdobie strážnej služby, počas ktorého majú obmedzenia uložené pracovníkovi takú povahu, že objektívne a veľmi významne ovplyvňujú jeho možnosť počas týchto období slobodne využiť čas, počas ktorého sa jeho pracovná činnosť nevyžaduje, a venovať tento čas svojim vlastným záujmom. Naopak, ak obmedzenia uložené pracovníkovi v rámci vymedzeného času strážnej služby nedosiahnu taký stupeň intenzity a umožňujú mu slobodne nakladať so svojím časom a venovať sa svojim vlastným záujmom bez väčších prekážok, „pracovný čas“ na účely uplatnenia tejto smernice predstavuje len čas súvisiaci s výkonom pracovnej činnosti, ktorá sa prípadne počas takej doby skutočne odpracuje [rozsudok z 9. marca 2021, Radiotelevizija Slovenija (Doba nepretržitej dostupnosti na odľahlom mieste), C-344/19, EU:C:2021:182, body 37 a 38 a citovaná judikatúra].

94 Pokiaľ ide o doby strážnej služby vykonávané na pracoviskách, ktoré sa tak ako v prejednávanej veci obvykle nenachádzajú v mieste bydliska pracovníka, rozhodujúcim faktorom na prijatie záveru, že charakteristické znaky pojmu „pracovný čas“ v zmysle smernice 2003/88 sú prítomné, je skutočnosť, že pracovník je povinný byť fyzicky prítomný na mieste určenom zamestnávateľom a byť mu na tomto mieste k dispozícii, aby mohol na pokyn svojho zamestnávateľa okamžite vykonávať svoju prácu, aj vtedy, ak toto miesto nie je miestom, kde obvykle vykonáva svoju prácu. Vzhľadom na to, že počas tohto obdobia strážnej služby musí pracovník zostať vzdialený od svojho sociálneho a rodinného prostredia a má obmedzenú voľnosť pri nakladaní s časom, počas ktorého

sa jeho pracovné služby nevyžadujú, musí byť celé toto obdobie považované za „pracovný čas“ v zmysle tejto smernice, nezávisle od výkonu práce, ktorú pracovník skutočne vykonal počas uvedeného obdobia [rozsudok z 9. marca 2021, Radiotelevizija Slovenija (Doba nepretržitej dostupnosti na odľahlom mieste), C-344/19, EU:C:2021:182, body 33 až 35 a citovaná judikatúra].

95 Z vyššie uvedeného vyplýva, že za predpokladu, že sa na ňu uplatňuje smernica 2003/88, sa doba strážnej služby uložená príslušníkovi ozbrojených síl, z ktorej vyplýva jeho nepretržitá prítomnosť na pracovisku, musí považovať za pracovný čas v zmysle článku 2 bodu 1 tejto smernice, ak sa toto miesto výkonu práce nezhoduje s jeho bydliskom.

96 V druhom rade však treba pripomenúť, že s výnimkou osobitnej okolnosti uvedenej v článku 7 ods. 1 smernice 2003/88 týkajúcej sa platenej dovolenky za kalendárny rok sa táto smernica obmedzuje na úpravu určitých aspektov organizácie pracovného času s cieľom zaručiť bezpečnosť a ochranu zdravia pracovníkov, v dôsledku čoho sa v zásade neuplatňuje na ich odmeňovanie [rozsudok z 9. marca 2021, Radiotelevizija Slovenija (Doba nepretržitej dostupnosti na odľahlom mieste), C-344/19, EU:C:2021:182, bod 57 a citovaná judikatúra].

97 Na spôsob odmeňovania pracovníkov za doby strážnej služby sa preto nevzťahuje smernica 2003/88, ale relevantné ustanovenia vnútroštátneho práva. Táto smernica preto nebráni uplatneniu právnej úpravy členského štátu, kolektívnej zmluvy alebo rozhodnutiu zamestnávateľa, ktoré na účely odmeny za strážnu službu zohľadňuje rozdielnym spôsobom doby, počas ktorých dochádza ku skutočnému výkonu pracovnej činnosti, a tie, počas ktorých sa žiadna skutočná práca nevykonáva, hoci tieto doby treba na účely uplatnenia uvedenej smernice v celom rozsahu považovať za „pracovný čas“ [rozsudok z 9. marca 2021, Radiotelevizija Slovenija (Doba nepretržitej dostupnosti na odľahlom mieste), C-344/19, EU:C:2021:182, bod 58 a citovaná judikatúra].

98 Zo všetkých predchádzajúcich úvah vyplýva, že článok 2 smernice 2003/88 sa má vykladať v tom zmysle, že nebráni tomu, aby sa doba strážnej služby, počas ktorej je vojak povinný zdržiavať sa v kasárňach, kde je pridelený, pričom nevykonáva skutočnú prácu, odmeňovala iným spôsobom ako doba strážnej služby, počas ktorej tento vojak skutočne pracuje.

O trovách

99 Vzhľadom na to, že konanie pred Súdnym dvorom má vo vzťahu k účastníkom konania vo veci samej incidenčný charakter a bolo začaté v súvislosti s prekážkou postupu v konaní pred vnútroštátnym súdom, o trovách konania rozhodne tento vnútroštátny súd. Iné trovy konania, ktoré vznikli v súvislosti s predložením pripomienok Súdnemu dvoru a nie sú trovami uvedených účastníkov konania, nemôžu byť nahradené.

Z týchto dôvodov Súdny dvor (veľká komora) rozhodol takto:

1. **Článok 1 ods. 3 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2003/88/ES zo 4. novembra 2003 o niektorých aspektoch organizácie pracovného času v spojení s článkom 4 ods. 2 ZEÚ sa má vykladať v tom zmysle, že strážna služba vykonávaná vojakom je vylúčená z pôsobnosti tejto smernice:**

   – **ak je táto činnosť vykonávaná v rámci jeho úvodnej odbornej prípravy, operačného výcviku alebo vojenskej operácie v pravom zmysle slova,**

– **ak ide o tak špecifickú činnosť, že nie je vhodná na uplatnenie systému rotácie zamestnancov, ktorý umožňuje zabezpečiť dodržiavanie požiadaviek uvedenej smernice,**

– **ak sa vzhľadom na všetky relevantné okolnosti ukáže, že táto činnosť sa vykonáva v rámci výnimočných udalostí, ktorých závažnosť a rozsah si vyžadujú prijatie opatrení nevyhnutných na ochranu života, zdravia a bezpečnosti spoločnosti, a ktorej riadny výkon by bol ohrozený, ak by sa dodržali všetky pravidlá stanovené v uvedenej smernici,**

– **alebo ak by sa uplatnenie uvedenej smernice na takúto činnosť tým, že dotknutým orgánom ukladá povinnosť zaviesť systém rotácie alebo plánovania pracovného času, mohlo uskutočňovať len na úkor riadneho výkonu vojenských operácií v pravom zmysle slova.**

2. **Článok 2 smernice 2003/88 sa má vykladať v tom zmysle, že nebráni tomu, aby sa doba strážnej služby, počas ktorej je vojak povinný zdržiavať sa v kasárňach, kde je pridelený, pričom nevykonáva skutočnú prácu, odmeňovala iným spôsobom ako doba strážnej služby, počas ktorej tento vojak skutočne pracuje.**

Podpisy